

TLM_Lausunto_TERVOLA_Vastarannan oyk_valmisteluaineisto_15042026**Päätöksentekijä** Tornionlaakson museon johtaja Kallio-Seppä Titta**Valmistelija** rakennustutkija Ylimartimo Teija**TERVOLA, VASTARANNAN OSAYLEISKAAVAN MUUTOS, VALMISTELUAINEISTO**

Tervolan kunta on pyytänyt Tornionlaakson museon lausuntoa Vastarannan osayleiskaavan muutoksen valmisteluaineistosta. Osayleiskaavan muutos kohdistuu Kemijokivarren osayleiskaavan Tervola-Varejoki-osa-alueen Vastarannan alueelle. Lausuntopyynnön liitteenä museolle on toimitettu kuulutus nähtävillä olosta sekä linkki sähköiseen aineistoon, joita ovat muun muassa kaavaluonnos ja selostusluonnos sekä vastineet kaavan osallistumis- ja arviointisuunnitelmaa koskeviin lausuntoihin (Tervolan kunta / FCG, 6.2.2026). Alueellisena vastuumuseona Tornionlaakson on lausunut kaavamutoksen vireille tulosta ja osallistumis- ja arviointisuunnitelmasta 16.10.2024 sekä arkeologisesta kulttuuriperinnöstä suunnittelualueella 12.11.2025.

Kaavamuuotosalue sijaitsee Tervolan keskustaajaman välittömässä läheisyydessä Kemijoen länsirannalla. Kaavamuuotosalue jakautuu kahteen osaan, joista toinen sijaitsee rautatien ja joen välissä Siltatien pohjoispuolella. Toinen osa-alue sijaitsee Nelostien (E75) länsipuolella ja rajautuu pohjoisesta Hastinkankaan teollisuusalueeseen. Suunnittelualueen pinta-ala on noin 148 hehtaaria. Kaavaselostuksen luonnoksen mukaa yleiskaavan muutosluonnoksessa on osoitettu aluevarauksia maatalouden käyttöön, asumisen alueita sekä virkistysalueita. Lisäksi kaavassa sallitaan kohdemerkinnällä myös leirintäalue-/matkaparkkitoiminta sekä palstaviljely. Uudet kadut on luonnosvaiheessa osoitettu vaihtoehtoisina. Ympäristön häiriötekijät, kuten melu ja tärinä on huomioitu rajoituksina. Myös tulvavaara-alue, joka on suhteessa kaava-alueeseen laaja, on huomioitu. Pääosa kaava-alueesta on osoitettu asemakaavoitettavaksi.

Kaavaluonnos, rakennettu kulttuuriympäristö ja maisema

Tornionlaakson museo on aiemmassa lausunnossaan kiinnittänyt huomiota muun muassa selvitysten riittävyteen sekä vaikutusten arviointiin. Museo edellytti myös alueelta laadittavaksi kulttuuriperintöinventointia selvitysten vanhentuneisuuden ja osallistumis- ja arviointisuunnitelmassa esitettyjen puutteellisten tietojen vuoksi. Kaavaselostuksen luonnoksessa on tunnistettu suunnittelualueen ja sen lähialueen maiseman ja rakennetun kulttuuriympäristön valtakunnallisesti ja maakunnallisesti merkittävät alueet. Suunnittelualueen ympärillä voimassa olevassa yleiskaavassa kulttuurihistoriallisesti merkittäviksi/suojeltaviksi osoitettuja paikallisesti merkittäviä kohteita ei ole tunnistettu.

Tornionlaakson museon johtaja

15.04.2026

§ 38/2026

Selostuksessa on tuotu esiin suunnittelualueen nykyistä rakennuskantaa ja kuvailtu luonnetta. Tornionlaakson museon maastokatselmuksen (15.8.2025) ja selostuksessa esiin tuotujen täydennysten perusteella tiedot kaavamuutosalueen rakennetusta ympäristöstä voidaan pitää tässä vaiheessa riittävinä. Asemakaavoituksen yhteydessä tulee selvittää alueella sijaitsevan/sijainneen tulli/lossituvan säilyneisyys.

Selostuksessa on täydennetty kaavan pohjalla olleen Vastarannan Master Planin maisemaselvitystä, arvioitu kaavan suhdetta valtakunnallisiin alueidenkäyttötavoitteisiin sekä kaavan vaikutuksia suhteessa maisemaan, kulttuuriperintöön ja rakennettuun ympäristöön. Tornionlaakson museo pitää maisemaan ja rakennettuun kulttuuriympäristöön kohdistuvien vaikutusten arviointia hyvänä ja kattavana. Vaikutusten arvioinnissa olisi hyvä vielä tuoda selkeämmin esiin mahdolliset vaikutukset **Kemijoen jokivarsiasutuksen ja kirkkomaisemien** (Tervolan kirkot) valtakunnallisesti arvokkaaseen rakennettuun kulttuuriympäristöön (RKY).

Maisemavaikutusten arvioinnissa on huomioitu myös kaavassa tulva-alueille osoitetun rakentamisen edellyttämien maatäyttöjen ja pengertämisen vaikutuksia. Tornionlaakson museon näkemyksen mukaan maanpinnan muuttaminen ja pengertäminen ranta-alueilla muuttaa maiseman luonnetta keinotekoiseksi eikä edistä kestävästä maankäytön suunnittelua ja hyvää rakentamistapaa. Museo esittää tulva-alueita koskevaan kaavamääräykseen lisättäväksi ohjausta pengertämisen toteuttamisesta. Pengertäminen tulisi toteuttaa luonnonmukaisesti. Nyt voimassa olevan yleismääräyksissä määrätään, että rakentamisaluetta ei saa pengertää enempää kuin normaali rakentamistapa vaatii. Museon näkemyksen mukaan vierekkäisten kaava-alueiden määräysten tulisi olla yhteneviä.

Tämän vuoksi museo kiinnittää huomiota myös rakennetun kulttuuriympäristön ja/tai maiseman vaalimisen kannalta tärkeän alueen kaavamerkintään ja kaavamääräykseen. Merkintätapa poikkeaa suunnittelualueen ympäristön yleiskaavassa samaa aluetta koskevasta merkinnästä, mutta se ei museon näkemyksen mukaan ole myöskään uuden Katja-asetuksen mukainen merkintä. Museo pitää hyvänä merkinnän kaavamääräyksen kohtaa, jolla ei sallita mastojen tai muiden maisemakuvaa rumentavia rakennelmia sijoittamista. Kaavamääräystä tulee museon näkemyksen mukaan täydentää nykyisen yleiskaavan maakunnallisesti merkittävän alueen kaavamääräyksellä ja merkintä yhtenäistää suunnittelualueen ympärillä olevan yleiskaavan mukaiseksi tai tuoda esiin miksi kaavaan on valittu poikkeava merkintätapa.

Kaavaluonnoksessa suunnittelua olemassa olevat peltoalueet, lukuun ottamatta osaa Aholan tilakeskuksen lounaispuolella olevasta peltoaukeasta, on osoitettu maisemallisesti arvokkaan peltoalueen MA-merkinnällä. Tornionlaakson museo muistuttaa, että maaseudun kulttuurimaiseman arvojen kannalta maatilojen perinteisten tilakeskusten ympärivät peltoalueet tulisi säilyttää avoimena. Kemijoen ranta-alueelle sijoittuvien lähivirkistysalueiden sekä muun muassa maa- ja metsätalousvaltaisen alueen kaavamääräyksissä huomioidaan maisemanhoito ja kulttuurimaiseman erityispiirteiden säilyttäminen, mikä tukee maakunnallisesti arvokkaan alueen maisemallisten arvojen vaalimista ja mahdollistaa alueen entisen, avoimemman maiseman palauttamisen.

Tornionlaakson museon johtaja

15.04.2026

§ 38/2026

Arkeologinen kulttuuriperintö

Vastarannan suunniteltu kaavamuuotosalue sijaitsee valtakunnallisesti merkittävän arkeologisen kokonaisuuden lähellä, jossa on vaikuttavia kivikautisten asuinpaikkojen ja pyyntikuoppien ryhmittymiä. Kyseiset muinaisjäänköhteet sijaitsevat pohjoisempana Varejoentien läheisyydessä sekä Törmävaaran ympäristössä noin 2–6 kilometrin päässä suunnitellulta osayleiskaavan muutoksen alueelta. Vastarannan kaavamuuotosalueelta ei tällä hetkellä tunneta muinaismuistolain (295/1963) nojalla rauhoitettuja muinaisjäänköksiä tai muita arkeologisia kulttuuriperintökohteita. Lähin kiinteä muinaisjäänkö on **Kaisajoki** (1000030813), historiallinen myllynpaikka, joka on noin 850 metrin päässä kaavalta sekä **Tervolan vanha kirkko** (1000042785) toisella puolen jokea, jonka vieressä on myös Pappila niminen löytöpaikka (1000028447).

Vaikka kaavamuuotosalue on suurelta osin muokattua maata, on se osittain kuitenkin topografialtaan arkeologisesti potentiaalista aluetta. Tämän vuoksi Tornionlaakson museo on lausunnossaan 12.11.2025 edellyttänyt arkeologista lisäinventointia kiinteistön 845-402-176-31 luoteisnurkkaan, alueelle, joka sijaitsee korkeammalla kuin 40 mpy. Tornionlaakson museon arkeologi voi tehdä tämän inventoinnin virkatyönä ehtiessään seuraavalla maastokaudella, tai kunta voi halutessaan tilata arkeologisen inventoinnin alan toimijalta. Inventoinnin kustannuksista vastaa siinä tapauksessa kunta. Kunnan tulee ilmoittaa, kumpaan ratkaisuun päädytään ja mahdollisen inventoijan tulee olla yhteydessä Tornionlaakson museoon ennen inventointia. Arkeologisten tutkimusten tulee perustua Suomen arkeologisten kenttätöiden laatuohjeisiin (2020). Ohjeistus sisältää myös ohjeita suunnittelijoille ja hankkeiden toteuttajille sekä arkeologisten kenttätöiden tilaajille. Nämä löytyvät Museoviraston verkkosivuilta osoitteesta:

<https://www.museovirasto.fi/fi/kulttuuriymparisto/arkeologinen-kulttuuriperinto/arkeologisen-kulttuuriperinnon-tutkimus/arkeologisten-kenttatoiden-laatuohjeet>

Luettelo arkeologisia kenttätöitä toteuttavista toimijoista on Museoviraston verkkosivuilla:

<https://www.museovirasto.fi/fi/kulttuuriymparisto/arkeologinen-kulttuuriperinto/arkeologisen-kulttuuriperinnon-tutkimus/arkeologisten-kenttatoiden-tilaaminen>

Muita huomioita valmisteluaineistosta

Osallisten viranomaisten luettelon sekä osallistumis- että arviointisuunnitelmassa, että kaavaselostuksessa on syytä korvata Lapin ELY-keskus valtionhallinnon uudistuksen mukaisesti Lupa- ja valvontavirastolla ja Lapin elinvoimakeskuksesta.

Lausunnon valmisteluun on osallistunut arkeologi Hanna Puolakka.

Tornionlaakson museon johtaja

15.04.2026

§ 38/2026

Kallio-Seppä Titta
Tornionlaakson museon johtaja

Jakelu

Tervolan kunta
Museovirasto, Kulttuuriympäristön suojelu yksikkö
Lupa- ja valvontavirasto